

LAVENTELI

Laventeli on välimerellinen kasvi, joka juurtuu jopa kuumien kallioiden pinnalle ja Provencen ohueen, maquis-pensaikon peittämään maahan ja josta on tullut puutarhojen klassikko. Sen nimi on johdettu latinan sanasta **lavare** (kylpeä tai peseytyä). Laventelista on ollut yllättävän hyötyä hajuvesiteollisuudelle.

ALKUPERÄALUE

Välimeren alue, Intia, Kanarian saaret, Pohjois-Afrikka ja Lähi-Itä

TYYPPI

pensasmainen ikivihreä monivuotinen kasvi

KORKEUS

jopa 2 m

↔ Ravintokasvi

↔ Lääkekasvi

↔ Muu hyötykasvi

↔ Kauppakasvi

TULINEN KASVI

Kun kukkien varret katkaistaan hieman ennen kukkimista ja sitten kuivataan Välimeren auringossa, kasvin luontainen aromi säilyy. Nimi lienee peräisin rikkaiden roomalaisten tavasta liottaa laventelinippuja kylpyvedessä.

Raukeista, raskaantuoksuisista miellelyhtymistä huolimatta laventeli on tulinen kasvi. Eräät välimerelliset lajit ovat täynnä eteerisiä öljyjä, että ne syttyvät itsestään tuleen kesähelteellä - samoin kuin australialainen eucalyptus - sytyttävät naapurikasvit ja aiheuttavat metsäpalon. Koska näiden lajien siemenet itävät vasta tulikäsittelyn jälkeen, kaupalliset viljelijät ovat kehittäneet itämisen käynnistävän "savuveden".

Juurten lisäksi laventeliöljyä on näiden minttuheimoon (*Lamiceae*) kuuluvien hopealehtisten ja valko- ja sinikukkaisten kasvien kaikissa osissa. Pitkät, ohuet lehdet ja öljyt suojelevat kasvia luonnossa. Niiden ansiosta se selviytyy keskikesän kuivuudessa, on useimpien laiduntavien eläinten mielestä pahanmakuinen ja silti se houkuttelee pölyttäviä hyönteisiä pyöräyttävällä tuoksullaan. (Laventelissa käyneet mehiläiset tuottavat erityisen voimakasmaakuista hunajaa.)

Laventeli on tunnettu ruokiin ja lääkkeeksi sopivana yrttinä niin kauan kuin luonnonlääkintää on harjoitettu. Sitä on käyttänyt jokainen kulttuuri egyptiläisistä, kreikkalaisista ja roomalaisista arabeihin, jotka kehittivät lääketiedettä (ja useimpia muitakin tieteenaloja) Välimeren alueella 600-luvulta eteenpäin. Sitä oli tapana kasvattaa pesutuvan lähellä ja sirotella lattioille antamaan raikasta tuoksua, mutta sitä pidettiin myös hyönteismyrkkinä. 1100-luvulla saksalainen abbedissa Hildegard Bingeliläinen kirjoitti sen tehoavan kirppuihin ja päätäihin, kun taas vuonna 77 Dioskorides, kirjan **De Materia Medica** tekijä, tiesi sen parantavan varsinkin palovammoja ja haavoja. Laventelille löytyi paljon käyttöä roomalaisten ajasta veriseen ensimmäiseen maailmansotaan saakka.

Nicholas Culpeper sen sijaan varoitti kirjassaan **Complete Herbal**, että "laventelista eristetty kemiallinen öljy on niin väkevää ja pistävää, että sitä tulee käyttäen varoen". Hän myönsi sen tehoavan "kaatumatautiin, vesipöhöön, suonenvetoon, kouristuksiin, halvauksiin ja pyörtyilemiseen" sekä kymmenkuntaan muuhun sairauteen. Se muun muassa auttoi potilasta,

joka oli menettänyt äänensä. Laventelilla oli erityisen merkittävä osa parfyymien maailmassa. Vuonna 1709 italialainen hajuvesitehtailija Giovanni Maria Farina lisäsi hiukan laventelia parfyymiin, jonka hän nimesi uuden kotikaupunkinsa Kölnin mukaan. Hänen kölninvetensä tuli markkinoille vähän sen jälkeen, kun neljä haudanryöstäjää oli jäänyt kiinni vainajien rosvoamisesta Marseillessa puhjennun kulkutautiepidemian aikana ja väittänyt sekoittaneensa laventelia kulkutaudeilta suojaavaan rohtoonsa. Tälle myös rosmariinia, mausteneilikkaa ja tislattua etikkaa sisältävälle seokselle annettiin nimi "Neljän rosvon etikka". Farinan suku jatkoi paljon kopioiden kölninvetensä myymistä Kölnistä käsin 2000-luvulle asti (kuuluisa liikemerkki 4711 tarkoittaa kaupan katunumeroa), mutta vakavasti otettava parfyymintuotanto oli siirtymässä paikkaan, joka tunnetaan parhaiten sinisistä laventeliriveistä: Provenceen.

Parfyymit, joita kreikkalaiset ja roomalaiset polttivat hajustaakseen ilman - latinan sana *perfumare* tarkoittaa kokonaan savuamista - joutuivat väistymään synteettisten parfyymien tieltä 1800-luvun puolimaissa. Ne eivät kuitenkaan koskaan vastanneet laventelin eteerisiä öljyjä.

MENESTYKSEN TUOKSU

Kukin noin 28 laventelilajikkeesta tuottaa vaihtelevia määriä eri öljyjä. Tuottajien tavoitteena on saada aikaan täydellinen yhdistelmä. Tähkälaventelin *Lavandula angustifolia* öljy on laadultaan parasta silloin, kun kasvi kasvaa 800-1300 metrin korkeudessa. Alempana kasvatettavasta *L. latifoliasta* saadaan noin kolme kertaa enemmän öljyä, mutta sen laatu on heikompi. Näiden risteytys *Lavandula x intermedia* tuottaa enemmän kohtalaisen hyvää öljyä ja viihtyy alavamilla mailla.

Kuva 1 *Lavandula angustifolia*

Kuva 2 *Lavandula angustifolia*

Kuva 3 *Lavandula x intermedia*

[http://www.tripadvisor.com/Attraction_Review-g1120352-d639649-Reviews-Farm Tomita-Nakafurano cho Sorachi gun Hokkaido.html](http://www.tripadvisor.com/Attraction_Review-g1120352-d639649-Reviews-Farm_Tomita-Nakafurano_cho_Sorachi_gun_Hokkaido.html)

Kuva 4 Laventeli

Kuva 5 maquis-pensaikko

Kuva 6 Australian eucalyptus

Kuva 7 Abbedissa Hildegard Bingeniläinen

Kuva 8 Abbedissa Hildegard

Kuva 9 Nicholas Culpeper

Kuva 10 Giovanni Maria Farina

Kuva 11 Dioskorides